

קרה אינם מצטרפים, מאחר והשטר אינו מוכיח מתוכו שראה העד את המעשה, שהרי כותבים שטר ללוה אעפ"י שאין מלוה עמו (כן צדדו התוס'). ויש סוברים שכשמעידים על אותו מעשה, אין הדבר תלוי במחלוקת התנאים].

והתוס' כתבו שבאופן זה שהעד שבעל פה אינו מתייחס לשטר — פסול, כי שטר שיש בו עד אחד אינו כלום, וא"א שיצטרף עם העד שבעל פה. אלא מדובר שהעד שבע"פ מעיד על מסירת השטר, ואנו דנים אותם כשני עדי מסירה [וע' כיו"ב בדברי הר"ן בפרק המגרש, שעדי התימה בחתימתם מהוים עדי מסירה], וכרבי אלעזר שעדי מסירה כרתי, שהלכה כמותו. ובירושלמי אמרו שאין מצטרפים אלא כשעל השטר חתומים שני עדים ונתקיימה חתימתו של אחד מהם.

ג. שנים שהעידו, אחד בב"ד זה ואחד בב"ד זה — לתנא קמא דרבי נתן, ודאי אינם מצטרפים, שאפילו בבית דין אחד אינם מצטרפים עד שיעידו שניהם כאחד. ולרבי נתן — לדברי רבי ירמיה (כפי שמסר רב אשי) הדעת נוטה שמצטרפים (וכן הלכה. חו"מ ל,יא).

ד. צירוף דיינים משני בתי דינים שנתקבלה עדות גמורה בפניהם — הדעת נוטה שמצטרפים, אפילו לתנא קמא דרבי נתן שאין מצטרפים עדים. כן מסר מר בר חייא בשם רבי ירמיה. (וכן הלכה. ל,יב).
פרש רבנו יונה: דוקא לאחר שב"ד פסקו לקבל את העדות, אבל בלאו הכי הרי זה כ'עד מפי עד' ופסול, שהרי כל דין מסתמך על עדות הדיין האחר שאומר פלוני ופלוני העידו בפני.

ה. לדעת רבי ירמיה (כפי שמסר רבינא), שלשה שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם, צריכים לכתוב 'במותב תלתא הוינא וחד ליתוהו' (כדי שלא יירא כשקר. רשב"ם).

דפים קסה — קטו

רפג. כיצד יש לדון במקרים המסופקים דלהלן?

א. הסכום הנקוב בשטר מצויין במטבעות גדולות ובמטבעות קטנות, ואין התאמה ביניהם.
ב. הסכום נמחק.

ג. דברים סותרים שנתגלו בשטר בין תחילתו לסופו, אודות נקיבת הסכום.

ד. נמחק דבר מה מן הכתוב בתחתונו של שטר — האם ניתן ללמוד מן העליון?

ה. מצויין סכום ללא ציון סוג המטבע; כתוב 'כסף' או 'זהב' סתם.

א. כשאין התאמה בין שני הסכומים שבשטר, לעולם הולכים אחר הפחות שביניהם, שיד בעל השטר על התחתונה. כגון 'זוזים מאה שהם סלעים עשרים' אין לו אלא עשרים זוזים (ואעפ"י שמאה זוז הם עשרים וחמש סלעים — הולכים אחר הסכום הפחות, ושמה כך פירושו: מאה זוזים גרועים וחסרים שאינם שוים אלא עשרים סלעים. רשב"ם). 'זוזים מאה שהם שלשים סלעים' — אין לו אלא מנה כסף, מאה זוז (שיש לפרש כך: זוזים מאה שהם שלשים סלעים קלים).

ב. יש ללכת אחר הסכום המנימלי האפשרי. כגון 'כסף סלעין שהם...' ונמחק הסכום — אין לו אלא שני סלעים כסף; 'דרכונות דאינון...' ונמחק — אין פחות משתיים. זה אומר חמש וזה אומר שתיים, או שלש, לענין חיוב שבועה — ע' בב"מ ד.

ג. סתירה בסכום בין עליונו של שטר לתחתונו — הכל הולך אחר התחתון, ובלבד שאינו בשיטה האחרונה, שאין למדים הימנה.

ואם אפשר לתלות בסיבה כלשהי לשינוי — תולים באותה סיבה, כגון שכתוב למעלה 'קפל' ולמטה 'ספל' — נסתפקו בגמרא האם חוששים לזבוב שמחק את רגל הקו"ף.

א. יש מפרשים דוקא בכגון זה, שדנים לרעת בעל השטר כי ידו על התחתונה, שהרי 'ספל' מרובה מ'קפל' (ע' רמב"ם ושו"ע).

ב. היה הסכום שלמעלה מפורט, ולבסוף צוין הסך הכללי, ואין הסכומים תואמים — יש לתלות בטעות בחשבון הסיכום, הלכך יש לילך אחר העליון (ח"מ מב,ה).

ד. כשנמחקה אות אחת ויש בדבר שינוי משמעות, כגון שינוי בשם המלוה, שלמעלה כתוב 'חנני' ולמטה נמחקה האות י' — ילמד תחתון מעליון. [לכך כותבים את העליון, כדי ללמד ממנו לתחתון]. אבל ביותר מאות אחת — אין למדים מן העליון.

א. כתב רשב"ם שבשינוי של שתי אותיות, יש לילך אחר השם התחתון [כגון 'חנני' ו'חן'], שאין הסופר טועה ומשמיט שתי אותיות. אך זה דוקא ללא מחיקה אלא שהתחתון נכתב שונה, אבל אם נמחק לאחר שכתב — אין גוברים בו, שיש כאן ריעותא (תוס'. וע' פרטי דינים בחו"מ מב,ו).
ב. נמחק הסכום שלמטה — כל השטר פסול, שיש לחוש שמא לא היה כתוב כי אם דינר אחד (מאו"ז).

ה. מצוין סכום ואין מצויין סוג המטבע — יש לנקוט את המטבע הפחותה ביותר הנהוגה להכתב באותו מקום, כאותו שטר שהיה כתוב בו 'שית מאה וזוזי' — חייב לו שש מאות סלעי-מדינה וזוז, ולא שש מאות דינרים [הכפולים מסלע מדינה]. וגם לא שש מאות פרוטות — שאין כותבים סכום כזה בפרוטות (כן פרש ר"ח ועוד. ורשב"ם פירש באופן אחר ואולם העקרון אחד).

כל שטר שיש בו משמע שתי לשונות, שמא כך או שמא כך — אינו נוטל אלא הפחות שבשתיהן. ואם תפס בעליונה — אין מוציאים מידו אלא בראיה ברורה (רמב"ם סוף הל' מלוה).

'כסף' — אין פחות מדינר כסף. ובמקום שיש בו מטבעות כסף קטנות יותר — נותן לו מהם. [ודוקא כשכתוב בו מטבע, אבל 'כסף' סתם יש לומר כוונתו לחתיכת כסף]. 'כסף דינרים' 'דינרים כסף' — אין פחות משני דינרין כסף. 'כסף דינרים' — אין פחות מכסף בשווי שני דינרי זהב. רב אשי העמיד ב'דינרי' שמשמעותן זהב. אבל 'דינרים' סתם היינו כסף.

'מטבע זהב' — אין פחות מדינר זהב. 'זהב דינרים' 'דינרים זהב' — אין פחות משני דינרים זהב. 'זהב דינרים' — אין פחות מזהב בשני דינרים כסף.

וכן כל כיוצא בזה בכל זמן ובכל מקום, לפי דרכם הידוע על פיו עושין (ערמב"ם מלוה כז,ד).